

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 45 □ 11/12-2004 - 01/2005 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

De winter
sluit ons in,
maar voor
een nieuw begin,
een jonger jaar
gaat open
met hunkeren
en hopen,
met vragen
en met wensen
van heil
voor alle mensen!

Antoon van Wilderode.

2005

En waar de ster bleef stille staan...

Tussen 1994 en 2003 werd 78 keer het prachtwerk van Felix Timmermans “En waar de ster bleef stille staan” opgevoerd door de Kesselse toneelgroep Salvatore. Vooral de opvoeringen in de “Kleyne Gasthuishoeve” zullen ook vele Poemlezers zich levendig herinneren. Opdat die mooie herinneringen niet zouden vervagen, brengen wij in dit nummer, bij het begin van een nieuw jaar, het inspirerende verhaal van de ster die 66 keer bleef stille staan, in Kessel, aan de Nete!

Woord vooraf

Lieve Lezeres,
Beste Lezer,

150 jaar
spoorweg
in Nijlen!

Op 23 april 1855 reed de eerste trein van Kontich over Lier naar Turnhout. In 2005 is het precies 150 jaar geleden dat de eerste officiële trein in onze gemeente stopte... We mogen geredelijk aannemen dat het invoeren van de diamantbewerking in onze gemeente door Jan Eduard Claes (1876) een dam opwierp tegen een ontwrichtende plattelandsvlucht.

Lees verder blz. 2

vervolg
Woord vooraf

Even zeker is dat de trein vanaf 1855 ook in ons dorp nieuwe mogelijkheden bracht om elders te kost te gaan verdienen – en dat een deel van de bevolking daarvan gretig gebruik maakte met een “abonnement d’ouvrier” ofte werkabbonnement.

Hoe moeten wij ons overigens het Nijlen van het midden van de 19de eeuw voorstellen? In 1856 telde het 1871 inwoners, Kessel 1938 en Bevel 450. De grote hongersnoden van 1846 – 1848 waren pas achter de rug, maar zeker niet vergeten. De gewone man at vooral aardappelen, brood, karnemelk en meelpap. Om de pacht en enkele “koloniale” waren te kunnen betalen werden boter en varkensvlees op de markt verkocht. De Kerk, gehavend uit de

Stoomtrein 29114 rijdt door het Goor.

Franse en de Hollandse tijd gekomen, werkte volop aan een herstel. In onze landelijke dorpen heerste zij echter vrij comfortabel over een overwegend boerenbevolking.

Feest!

Hoe zijn onze dorpen in die 150 jaar gegroeid! De spoorwegen hebben al die tijd duidelijk bijgedragen tot de ontwikkeling van onze gemeente. De mensen van De Poemp menen dan ook dat 150 jaar “ijzeren weg” moet

gevierd worden. Onder impuls van het Lierse Genootschap voor Geschiedenis groeide een samenwerking tussen alle heemkringen aan de lijn Kontich – Lier – Turnhout en de onderscheidene gemeentebesturen. Zo verzorgt uw heemkring een Kessels en Nijlens hoofdstuk van het prachtige gedenkboek. Goed en plezierig nieuws is dat er tijdens het feestweekeinde van 23 april 2005 een stoomtrein zal rijden op die lijn. Via de Cultuurraad wordt nu een beroep gedaan op Nijlense verenigingen om de plaatselijke randanimatie te verzorgen. Tenslotte zal volgend jaar in augustus een reizende tentoonstelling over die spoorlijn ook de patio van het Nijlense gemeentehuis aandoen. 150 jaar spoorwegen zal ook in ons dorp niet ongemerkt voorbijgaan. De Poemp nodigt U alvast uit op dit feest!

Walter Caethoven.

Gedichten van toen

Waarover wordt het meest gepraat, als 70-ers elkaar ontmoeten? Juist, over de tijd van toen, over de schooltijd en de vergane jeugd, over de ellende van de oorlogsjaren, over de kindertijd, over de “goeie” oude tijd. Vaak ontdekt men dan verrassende dingen...

Voor één van deze verrassingen zorgde Lea Guldentops – Smets, trouwe lezeres van De Poemp, met een gedicht van Alice Nahon, Avondliedeke, dat zij als kind had geleerd en nog steeds ontroerend kan voordragen.

Hypoliet Budts.

Avondliedeke

‘t Is goed in ‘t eigen hert te kijken
 Nog even vóór het slapen gaan
 Of ik van dageraad tot avond
 Geen enkel hert heb zeer gedaan;
 Of ik geen ogen heb doen schreien,
 Geen weemoed op een wezen lei;
 Of ik aan liefdeloze mensen
 Een wordeke van liefde zei.
 En vind ik in het huis mijns herten,
 Dat ik één droefenis genas,
 Dat ik mijn armen heb gewonden
 Rondom één hoofd dat eenzaam was,

Dan voel ik, op mijn jonge lippen,
 Die goedheid lijk een avond-zoen.
 ‘t Is goed in ‘t eigen hert te kijken
 En zó z’n ogen toe te doen.

*Alice Nahon (1896 - 1933).
 Uit de bundel “Op zachte vooizekens” uitgegeven in 1921.*

Alice Nahon is een Vlaamse dichteres. Zij werd geboren te Antwerpen op 16 augustus 1896 en overleed er jong op 21 mei 1933.

Alice Nahon publiceerde drie verzenbundels: Vondelingskens (1920), Op

zachte vooizekens (1921), Schaduw (1928).

Haar gedichten getuigen van liefde voor de natuur, van bewondering voor de kleine dingen om haar heen. Zij schreef liederen van weemoed en verdriet om het eigen leed en dat van anderen, van doorleefde godsvrucht. Haar taal is eenvoudig, doorzichtig, ongecompliceerd, door iedereen te begrijpen.

Bron : Alice Nahon Documentatiecentrum, Putte.

De Sint-Willibrorduskerk

een bijdrage tot de parochiegeschiedenis van Nijlen

Achtste aflevering en slot:

Kerk verdient flinke opknappbeurt !

Onder impuls van De Poemp kon de Nijlense St.-Willibrorduskerk uitgebreid bezocht worden tijdens de Open Monumentendag op 12 september 2004. Uit de bij deze gelegenheid door de heemkring met medewerking van pastoor Sonnemans opgestelde bezoekfolder lichten wij volgende "rondgang in de kerk". Deze bijdrage sluit onze reeks over de Willibrorduskerk af.

Interieur St.-Willibrorduskerk Nijlen, anno 2004.

Smeedwerk

Het smeedwerk komt voor een groot deel van de Nijlense kunstsmid August Hermans (1885 - 1971), leerling van de bekende kunstsmid Van Boeckel uit Lier:

- poort Theresiakapel en kruisbeeld
- kandelaars
- wieroekstandaard met vogel
- houder deksel doopvont
- belhouder hoofdaltaar
- houder godslamp bij Mariahoekje

Orgel

Het orgel dateert van 1932. Het werd in 1960 vernieuwd, waarbij oude elementen herbruikt werden. Op 22 januari 1961 werd het ingewijd.

Kruisweg

De huidige kruisweg werd geschonken door de familie Leysen. Deze familie woonde in de Kerkstraat, in het begin van vorige eeuw nog Geldstraat

geheten. De kruisweg werd na de Tweede Wereldoorlog aangebracht.

Glasramen

Glazenier Ivo Bakelants restaureerde in 1979 de gebrandschilderde ramen. De ramen boven het hoofdaltaar en boven het O.-L.-V.-altaar zijn het werk van Edward Steyaert (1868 - 1932). Het fraaie werk dateert van 1923 en werd geklasseerd bij K.B. van 8 oktober 1924.

Edward Steyaert is een befaamd kunstenaar. Moerkerke (West-Vlaanderen) heeft een naar hem genoemd museum. (Dezelfde kunstenaar maakte ook de meeste glasramen in de zijkapellen van de Kesselse Salvatorkerk.)

De taferelen :

Boven hoofdaltaar

Links : Paulus en Petrus (patroons van de diamantbewerkers); Lucas en Matheus

Midden : de H. Drievuldigheid

Rechts : Gummarus en Willibrordus; Marcus en Johannes

In de O.-L.-V.-kapel wordt het leven van Onze-Lieve-Vrouw uitgebeeld.

Oud-hoofdaltaar

Op het hoofdaltaar worden in Franse steen de 12 apostelen getoond.

De retabel werd in 1914 geschonken door de brouwersfamilie Vervoort. De taferelen :

Links : H. Helena op zoek naar het kruis; Geseling van Jezus

Midden : Het Emmaüsverhaal

Rechts : Afneming van het kruis; kruisdraging (merk op : de H. Willibrordus, aanroepen door zieken, gaat voor Jezus uit. Een gebrekkige gaat mee.)

St.-Willibrorduskerk Nijlen, 2004.

De Nijlense meikermis is verbonden met het kerkelijk feest van de kruisvinding, de septemberkermis met het feest van de kruisverheffing.

De achterkant van de retabel verwijst naar leden van de schenkende familie Vervoort. Links zien we de H. Adelaïde en de H. Stanislas, rechts de H. Leonardus en de H. Eulalia.

Relikwiekast

Een oude, ingebouwde biechtstoel werd door de zorgen van huidig pastoor Sonnemans in 1997 omgebouwd tot relikwiekast. De deur werd vervangen door prachtig houtsnijwerk uit het verdwenen 16de-eeuwse altaar van onze kerk. Het stelt het einde der tijden (de Apocalyps) voor. In de vitrine zien we een gipsen beeldje van de H. Willibrordus. Het is een kopie van een beeld te Utrecht. We zien verder drie relikwieën : in het midden die van het H. Kruis, en verder de relikwieën van de H. Benedictus (links) en de H. Willibrordus (rechts). De oudste patroon van de kerk is echter het H. Kruis.

Het nieuwe koor en altaar

Het koor werd in 1987 aangepast naar een ontwerp van architect Yskout. Het nieuwe altaar en bijhorigheden werden ontworpen door kunstarchitect Lateur. Het nieuwe altaar werd gerealiseerd door het Nijlense bedrijf Verhaegen.

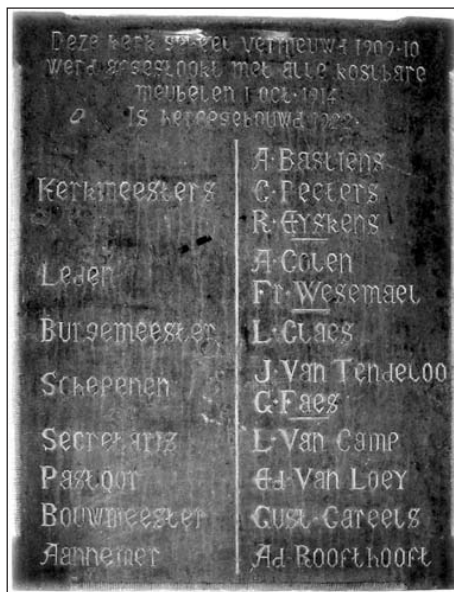
Op de voorzijde zien we de HH. Willibrordus, Maria en Jozef, Gummarus en Jezus-onderwijzer.

Op de achterzijde (zijde priester) de wapenschilden van het Bisdom Antwerpen, van Mgr. Van den Berghe, van de gemeente Nijlen en tenslotte het Vlaamse wapenschild.

Beelden

De kerk bezit een reeks beelden van ongelijke kwaliteit uit de 18de, 19de en 20ste eeuw.

- de H. Antonius, abt (P. De Roeck, 1921)
- de H. Familie (3de kwart van de 18de eeuw) – barok
- de H. Johannes de Doper (2de helft 18de eeuw) – barok
- engelhoofdjes uit 18de eeuw (gerestaureerd door Mw. Van Herck)
- een Willibrordusbuste uit de 18de eeuw (gerestaureerd door Mw. Van Herck)
- de H. Willibrordus boven het Willibrordusaltaar (1921)
- de H. Gerardus (1921) (Nijlen had eertijds een bloeiende bedevaart naar deze heilige)
- de H. Theresia (gips – 1950)
- een H.-Hartbeeld (De Roeck, 1912)
- een O.-L.-Vrouwbeeld (De Roeck, 1912)

Gedenksteen 1922

Diverse merkwaardigheden

De *communiebank* komt uit het klooster van de kartuizers in Lier.

Het *koorgestoelte* dateert van 1850.

De *lusters* werden van gasornament omgevormd tot de huidige (elektrische) lichtelementen.

De drie *klokken* dateren van 1952. De vorige set werd tijdens de oorlog afgevoerd naar Duitsland.

Een *gedenksteen* in de linker kruisbeuk van de kerk herinnert aan de kerkbrand van 1914 en de heropbouw van 1922. Op deze gedenksteen lezen we:

*Deze kerk geheel vernieuwd
1909 - 10 werd afgestookt met alle
kostbare meubelen
1 oct. 1914.
Is heropgebouwd 1922.
Kerkmeesters
A. Bastiaens,
C. Peeters, R. Eyskens
Leden
A. Colen, Fr. Wesemael
Burgemeester
L. Claes
Schepenen
J. Van Tendeloo, G. Faes
Secretaris
L. Van Camp
Pastoor
Ed. Van Loey (*)
Bouwmeester
Gust Careels
Aannemer
Ad. Roofthoof*

Het huidige kerkgebouw is in relatief goede staat. Toch pleit De Poemp voor een flinke opknapping, te beginnen met de buitenzijde. Dit historische gebouw, waarin onze voorvaderen lief en leed deelden, verdient beslist meer zorg!

Walter Caethoven.

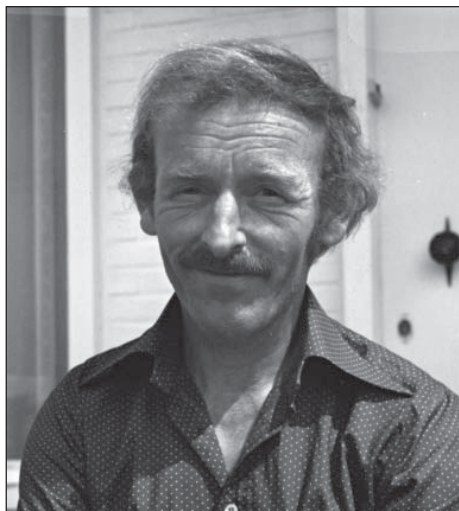
(*) Volgens doodsprentje :
Pastoor Van Looy.

Een gedurfd verhaal :

Hoe de haan op de toren kwam

In ons vorig nummer vertelden we al hoe de herstellingswerken van de St.-Willibrorduskerk in 1943 werden stilgelegd. De kerk zou het jaren zonder torenspits moeten stellen. Pas in januari 1960 werd toestemming gegeven om de herstelling af te ronden. Gust Van Eester, een bekende Nijlense aannemer, wou absoluut die opdracht hebben en bood aan het werk uit te voeren voor 300.000 frank, een bedrag dat 300.000 frank lager lag dan dat van de tweede bieder. Hij mocht vanzelfsprekend het werk uitvoeren. En hier begint ons straf verhaal, zoals wij het optekenden bij Louis Van Eester.

Louis Van Eester.

Het moet februari 1960 geweest zijn. De werken waren goed gevorderd en

het grote kruis en de haan moesten op de spits gezet worden. Vandaag zou dat met de reuzenbouwkranen geen probleem meer zijn, maar in 1960 was dat niet zo vanzelfsprekend. Er werd een stevige paal van 14 meter gekocht bij houthandel Van Dingenen (alias Het Smedje) in Grobbendonk. Die paal werd op het betonnen platform gehesen in het midden van het houten spitsgebinte en met enkele kabels opgespannen. Vader Van Eester, toen al 57, had het allemaal uitgekiend, zoon Louis zou het uitvoeren. Er werden tegen de opstaande paal, hoog in de toren, houten klimplankjes geklopt, telkens een stap hoger. Louis was in de toren geklommen en Willy Ceulemans (alias Willy van Mit de Bakel) met hem. Die zou het materiaal aanreiken. Louis bevestigde zo het kruis stevig op de torenspits. Het meesterstuk echter moest nog uitgevoerd worden! Op een zaterdag was het de beurt aan de torenhaan. Hij werd eerst in het dorp, van café tot café, rondgedragen. En dan zou hij op zijn definitieve plaats boven op het kruis verankerd worden. Er was vanzelfsprekend behoorlijk wat publieke belangstelling toen Louis boven op de dwarsarm van het kruis klom en Willy hem de haan en ander materiaal aanreikte. Het bewijs werd vastgelegd in bijgaande, helaas niet zo

Een gedurfde onderneming : Louis Van Eester en Willy Ceulemans plaatsen de torenhaan in 1960.

scherpe, foto. Maar ge ziet toch dat het echt was!

Moeder Fieke Crauwels is niet komen kijken. Het was dan ook een regelrecht waagstuk. Maar alles is goed verlopen. Louis kijkt fier naar de haan die er anno 2004 nog stevig staat op een hoogte van 37 of 38 meter. "Ons vader," zegt hij trots, "die dierf alles! Als 27-jarige heeft hij nog cinema Nova gebouwd..." Maar als Louis ons als toemaatje nog vertelt hoe hij in Altenahr onderaan het schuitje van een kabelbaan ging balanceren en vanuit die positie in een hoge boomsprong, denken wij stillekens dat ook in het durven de appel niet zo ver van de boom gevallen is bij de Van Eesters!

Walter Caethoven.

Boek 150 jaar Spoorwegen in de Kempen

De Poemp en de andere heemkringen langs de spoorlijn Kontich – Turnhout geven in samenwerking met het Lierse Genootschap voor Geschiedenis in het voorjaar van 2005 een gedenkboek uit over 150 jaar Spoorwegen in de Kempen. Het gemeen-

tebestuur van Nijlen deed een eerste bestelling van 100 exemplaren bij de uitgever. Het boek telt 160 bladzijden en bevat ruim 300 illustraties, waaronder verschillende van Nijlen en Kessel. Wie geïnteresseerd is, schrijft best van te voren in.

De prijs is 30 Euro.

Intekenen kan bij de gemeentelijke cultuurdienst, Kerkstraat 4 te 2560 Nijlen, telefoon 03.410.02.34, e-post cultuur@nijlen.be.

Gesticht der Heilige Harten te Nijlen

(derde aflevering en slot)

Het nief (echt nief) rusthuis

In Poemp 38 konden we vernemen dat de vzw Rustoord H. Hart, die in 1974 omgevormd werd tot vzw Rust- en Verzorgingstehuis H. Hart, besliste om op de in 1983 aangekochte grond aan de Kerkeblokken een nieuw rusthuis te bouwen. Mede voor de komende generaties vertellen wij in deze slotaflevering hoe Nijlen een derde rusthuis bouwde.

Een dorp in het dorp : het "nief" rusthuis te Nijlen, anno 2004.

De uitbating was en is nog steeds in handen van de Zusters van Berlaar. Op zaterdag 3 juni 1989 werd de eerste steen (met oorkonde) gelegd door zuster Erica, alias Jozefa De Schutter, de toenmalige algemene overste. De architecten waren Paul Van Kerckhoven (Nijlen) en Emiel Van Loven (Herentals). De werken werden uitgevoerd door aannemer Houben van Houthalen. Florent Hauman (Flipke) en wijlen Poempist René Verhaegen zorgden voor de installatie van radio en TV. Er werden 90 kamers gebouwd, waarvan 60 voor hoogbejaarden en minder-validen en 30 voor demente personen.

Verhuis

85 bewoners verhuisden op 8 september 1992 naar het nieuwe rusthuis. Onder hen vermelden we de drie bewoners die momenteel het langste in het Nijlense rusthuis verblijven : Carolientje Paelinck (reeds "klant" vanaf 1961), Gabyke Van Gorp en Louis Hens. De verhuis verliep zonder problemen dankzij de inzet van het eigen personeel, het Rode Kruis, de leerlingen van het Sint-Calasanz-Instituut en ... het goede weer!

Uitbreiding?

De gemiddelde verblijfsduur der residenten in het rusthuis bedraagt 4 jaar en 4 maanden en hun gemiddelde leeftijd is 82 jaar. Irma De Wolf, 100 jaar jong, doet ondertussen haar uiterste best om beide gemiddelden op te voeren!

In de beginperiode waren er 5 tot 10 bedden vrij, waardoor meer mensen van buiten groot-Nijlen konden opgenomen worden in het rusthuis. Vandaag is er een lange wachtlijst. Die loopt soms op tot 120 personen, wat resulteert in een wachttijd van zo'n anderhalf jaar...

En dus lijkt uitbreiding weer meer dan noodzakelijk! De vzw beschikt momenteel over drie voorlopige vergunningen voor uitbreiding op gronden naast het rusthuis, gegeven voor respectievelijk vijf kamers kortverblijf, 53 bijkomende rusthuisbedden (kamers) en 37 serviceflats. Deze vergunning blijft vijf jaar gel-

Foto rechts, v.l.n.r. : de school, een stukje kerk en gemeentehuis, de oude molen Verbist... en het nief rusthuis!

dig. En nu maar hopen dat de nodige fondsen vrijkomen om de werken aan te vatten...

Helpers en bestuur

Momenteel werken er 90 mensen in het rusthuis. Onder hen zijn er 52 voltijdse personeelsleden en 20 verpleegsters (van wie 13 voltijdse). Aalmoezenier is de door iedereen geliefde Roger Hermans, erebestuurslid van De Poemp. De huidige directeur is Rik Rits (jawel, de kleinzoon van Make Faes). Hij verving in 1989 Jos Verbruggen in het vorige rusthuis aan de Statiestraat. Bij afwezigheid wordt Rik vervangen door Mies Van Dingenen (een kleindochter van Roza John). De voorzitter van de beheerraad is zuster Louisa Peeters.

Ingang rusthuis, Kerkeblokken.

Naar een vierde rusthuis?

Het huidige rusthuis zal ongetwijfeld nog uitgebreid worden. Een aantal Poempisten resideren er al, andere lezers zullen er ooit opgenomen worden. Zij zullen er in elk geval hun laatste levensjaren veel comfortabeler doorbrengen dan de meestal arme en/of verlaten sukkelaars die een onderkomen vonden in het allereerste "Gesticht der Heilige Herten" in de Gemeentestraat. Tenzij zij lang genoeg leven en in goede conditie blijven om de realisatie van het vierde Nijlense rusthuis mee te maken...

Jos Thys.

In Poemp 41 en 42 deed Jos Bastiaens al een greep uit zijn jeugdherinneringen met een bonte reeks kinderliedjes. Onlangs bezochten wij Paula Hens (getrouwd met Staf Celis). Haar moeder en vader hebben ooit nog voor de spoorweg gewerkt, en daarover hebben wij even gebabbeld. Van het een kwam het ander. Paula bezorgde ons een greep Nijlense kinderliedjes en -rijmpjes uit haar jonge en blijkbaar onvergetelijke jaren, liedjes die velen van ons met een tikkeltje weemoed zullen herkennen. Lees maar!

Aftelrijmpjes

Onder de piano

Onder de piano lag een rat.
De juffrouw met bellekens had erop getrapt.
Ame!, zei de rat, een stukske van mijn gat!
A, B, C, “ga doe ne mië mee”!

De pater

Onder 't water lag 'ne pater
met zijn tenen boven 't water.
Hoeveel tenen had die pater?
(Aangeduid kind zegt een cijfer, b.v. zes)
We zullen eens gaan zien of dat kindje niet gelogen heeft!
(Het kind dat zes krijgt bij het aftellen is àf.)

Speliedjes

De spelletjes die wij speelden op de “koer” waren seizoengebonden. Er was een ballentijd, een tijd voor het perkhinkelen, een tijd dat men driftig touwtje sprong. Wie deze jaarlijkse “suite” bepaalde, is onduidelijk... maar zo verliep het telkens volgens een ongeschreven wet. Aldus Paula Hens.

Het jakske (bij het zeeltje springen)

'k Heb een jakske gekocht,
naar de naaister gebrocht.
Zo gezei, zo gedaan,
naar de naaister gedaan.
Hie, spie, Maria komt in.
Uit, spuit, José loopt uit.

Het bruggeske

(bij het zeeltje springen)

'k Kwam al op een bruggeske en ik
“wier” niet nat.
'k Was nog iets vergeten, maar ik
weet niet wat.
Kom “me” zusje, dans met mij
(er komt een kind mee springen)
Steek de handjes in de zij,
draai al in de ronde en ik dans met u,
draai al in de ronde en ik dans met u. Salu! (eerste kind loopt nu uit).

Schipperke

Enkele meters van elkaar staan twee rijen kinderen, in het midden één kind: de schipper.

Schipperke, mag ik overvaren, ja of nee,
moet ik dan een cent betalen, ja of of nee?

Dan wordt de vraag gesteld : hoe?
Bijvoorbeeld : op één been, handen in de lucht, enz. De kinderen lopen naar de overzijde. De schipper probeert iemand te tikken die niet overloopt zoals gevraagd (n.l. om vlugger aan de overkant te zijn). Een

variant is “zonder wat”. Dan wordt bijvoorbeeld overgestoken zonder kousen, schoenen. En ook “zonder neus” (die wordt dan met een hand bedekt).

Rijmpjes bij kringsspellen

De kinderen vormen een grote kring. Eén kind loopt hinkelend aan de binnenkant van de kring terwijl de groep zingt:

Ginder komt zij

Ginder komt zij aangelopen
Meetje op haar ene been.
D'ander been was niet gebroken,
neen, neen dat is niet waar.
Neen, neen, dat is niet waar.
Het kind voor wie men dan stopt, mag in de kring.

Oude vrouw

Er liep een oude vrouw op straat,
in de kei, in de kei,
in de Keizerstraat.
Zij had een aardig mutske op,
in de kei, in de kei,
in de Keizerstraat.
En waar die oude vrouw bleef staan,
in de kei, in de kei,
in de Keizerstraat.
Telkens “in de kei” wordt gezongen, stopt het kind en huppelt met een ander kind dat voor haar staat. Het derde kind mag na het huppelen in de kring.

Mand vol rozen

Ik heb een mand vol rozen staan.
Aan wie zal ik die geven?
Aan wie het dichtst bij mij zal staan,
zal ik die rozen geven!
Hier stopt het kind en schudt de hand van het kind voor haar. Zij zingt:
O, schone vrouw, geef mij die hand van jou.
Die bloemen zijn voor jou, mevrouw.
Waarop het laatste kind in de kring komt.

Paula kon de liedjes nog feilloos zingen. Jammer dat wij dat in onze Poemp niet kunnen laten horen. In elk geval hartelijk bedankt, Paula!

De Poemp.

Kesselse toneelgroep Salvatore
zorgde voor unieke prestatie...

En waar de ster bleef stille staan...

Tussen 1994 en 2003 werd het werk van Felix Timmermans "En waar de ster bleef stille staan" 78 keer opgevoerd. Vooral de vertoningen in de "Kleyne Gasthuishoeve" zullen vele Poemplezers zich herinneren. Bij het begin van een nieuw jaar brengen wij het inspirerende verhaal van de ster die 66 keer bleef stille staan, in Kessel, aan de Nete!

- Stampvolle zalen onthaalden het stuk 9 keer op een staande ovatie in het ontmoetingscentrum 't Dorp te Kessel (1994 en 1995).

- Op uitnodiging van de Turnhoutse radiomaker Paul Van Zummeren werd in 1996 een montage gemaakt, die voor een hoofdzakelijk Hollands publiek werd opgevoerd in het idyllische kader van de St.-Rochushoeve te Lichtaart.

- Een heraanpassing door regisseur Gaston Van den Branden zorgde voor de creatie van "Kerstmis aan de Nete". Er kwamen liefst 66 opvoeringen (1997 - 1999 - 2000 - 2002 - 2003) op het domein "De Kleyne Gasthuishoeve" van de familie G. Verbist - Verreydt. Maanden voor de opvoering waren de plaatsen uitverkocht. Honderden belangstellenden moesten geduld hebben tot een volgend jaar. De belangstelling groeide tot in de verste uithoeken van Vlaanderen. Zelfs groepen uit Nederland en Duitsland meldden zich aan. "Het Gulden Boek" werd een bloemlezing van enthousiaste lof. Ook de kinderen en kleinkinderen van de Fé waren onder de toeschouwers. Overigens verzorgden Clara, Lia en Gommaar Timmermans een voorwoordje in het kunstprogramma van Marc Verreydt...

- In 2003 werd een verkorte montage als kerstbezinning tweemaal opgevoerd in de kapel van de St.-Egidiusgemeenschap te Antwerpen.

Het geheim achter deze enige belevenis.

We lichten volgende beschouwingen uit "Het wordeke van de regisseur" in de programmabrochure:

"Je begint aan dit stuk als een gewoon verhaal. Je gaat ernaartoe om er wat mee te doen, maar vóór je het beseft doet het wat met jou, elke keer indringender. Van verhaal wordt het een mirakelspel en vrij vlug een legende, tot je ervaart dat het een brok echt leven is, ook nu.

Je speelt het niet meer, je beleeft het. Je vertolkt het niet langer, je wordt het. Het voert je terug naar de eenvoud en de openheid van onze (groot)-ouders, naar hun diepste verlangens en hun soms naïeve vrees, naar hun

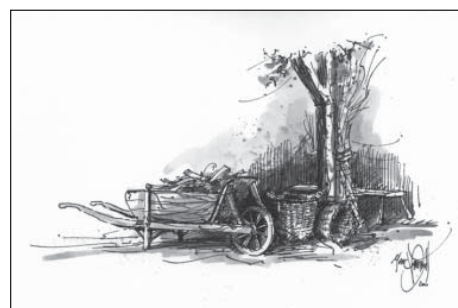

verbondenheid met de natuurelementen en het vermenschelijken van het bovennatuurlijke, naar een samenleven ook, waar iedereen nog iedereen kende.

We mogen wel ietwat meewarig glimlachen om het ongekunsteld denken, handelen en praten van toen, maar onze drijfveren, onze gevoelens, verlangens, hoop en betrachtingen zijn onmiskenbaar nog dezelfde. "De kern van de dingen" is tijdloos, of noem het "eeuwig". Loopt het een in het ander doodgewoon over langs die on(be)grijpbare, maar zo voelbare lijn, die wij "God" noemen? En is het zo ongewoon, die God te ontmoeten in mensen... in een voorwagen misschien?

Vooral onvergetelijk: de 66 keer op de Kleyne Gasthuishoeve.

"De Kleyne Gasthuishoeve" is mooi gelegen tussen de bomen, velden en weilanden van de Bogaertsheide. Hier verglijden de boomgaard, het voor- en achtererf in de weidse beemden, die zacht afhellen naar de Nete, het authentieke landschap van de Fé en zijn Pitjevogel, Schrobberbeek en Suskewiet.

Onder de artistieke leiding van Marc Verreydt bouwde de technische ploeg van René Van Stijvoort de woonkamer om tot "Het Zeemeerminneke", de stallen en het karrenkot tot het hutteke van Suskewiet en de hemel. Het bakhuis werd het huizeke van Pitjevogel. In de boomgaard liepen de drie koningen verloren en vonden zij hun weg terug bij de voorwagen. Op het voorerf verscheen de duivel, maar ook het Lievevrouwke.

Peter Veters en Tom Celen zorgden voor een feeëriek belichting en een wondermooie geluids- en muziek-omkadering. Kou, regen, sneeuw... er werd gespeeld, meegeleefd. En iedereen voelde Kerstmis.

Intense betrokkenheid

Een verteller-begeleider (Frans Lens, Karel Van Elsen) trok met het publiek (omwille van de eigenheid van de productie en de omkadering beperkt tot een veertigtal personen per opvoering) naar de verschillende speelscènes binnen en buiten en voerde zo iedereen in een direct meebeleven van de sappige, ontroerende en beklemmende scènes van deze kerstlegende.

Vóór en na

Vanaf een half uur vóór de opvoering werden de langs een met kaarsjes verlichte dreef binnenkomenden verwelkomd door Polien Pap (Nora Van Regenmortel) in Het Zeemeerminneke met een hartverwarmertje of een verfrissing. Ook na de opvoering kon in "t staminee" met de acteurs en medewerkers gezellig nagepraat en -genoten worden. Begeleid door de accordeon van Nest Verelst, Jos Verlinden of Toon Verdonck groeiden kerst- en Vlaamse heimatliederen tot een heerlijke samenzang. Tot Polien er een eind aan maakte. Als dat geen Kerstmis was!

De vertolking

In de basisrollen :

Gaston Van den Branden (Pitjevogel), Theo Wittevronghel (Suskewiet), Dirk Roofthoof (Schrobberbeek), Nancy Coesemans (duivel), Nora Van Regenmortel (Polien Pap).

Voor de omkaderende rollen en de technische medewerking kon er een beroep gedaan worden op een dertigtal enthousiaste medewerkers.

Technische leiding :

René Van Stijvoort

Artistieke leiding :

Marc Verreydt

Regie :

Gaston Van den Branden

De vragen om heropvoering houden niet op...

Bevel vierde feest:

Jules Verdonck werd 100!

Al in Poemp 42 schreven wij dat Jules Verdonck naar de 100 op-trok. En eeuweling is hij inmiddels geworden! Zowat heel Bevel stond "op zijn kop" en vierde feest op zondag 26 september 2004. Fanfare, ruiters, koetsen, afgevaardigden van het gemeentebestuur en Bevelaars, gekleed als in de jonge jaren van de

eeuweling, trokken met Jules het dorp rond. Onderweg beeldden Bevelse verenigingen taferelen uit het leven van de feesteling uit. "Vriejen ambiaans" was er tenslotte in de parochiezaal, waar onze eeuweling

duchtig gehuldigd werd. Dochter Jenny zong er weer net als vroeger, iedereen genoot met volle teugen. De Poemp sluit zich graag aan bij de huldiging en feliciteert eeuweling Jules Verdonck nogmaals van harte!

Bakkers en bakkers

We vertelden eerder in De Poemp hoe de eerste bakker in 1849 in Nijlen verscheen. Dat was een zekere Dierckx uit Lier. Van de 100-jarige Gerard Peeters vernamen wij dat er later nog een bakker bijkwam, een zekere Demeurichy. En mevrouw Irène Van Cleemput uit Brasschaat bezorgde ons een uittreksel uit de boeken van Ratinckx met een Nijlense beroepenlijst anno 1882. Hierin worden “en français” volgende “boulangers” ofte bakkers vermeld: Beirens L., Demeurichy Al., Derboren F., Dom C., kinderen Verbraecken.

Rond 1920 startte “de Pito” alias Floran Dieltjens, na een vierjarig verblijf in Engeland tijdens Wereldoorlog I, met een bakkerij in de Woeringestraat (in de volksmond “stronthoek” geheten). Floran had vijf zonen, van wie er drie bakker werden. Peer Pito Dieltjens vestigde zich op de Bouwelsesteenweg (aan de Sas). Dan kwam Dest Pito in 1937 ook bakken op de Bouwelsesteenweg, aan de “Bokskes”. Tenslotte was er Sooi, “den dikke Pito”, die het bedrijf van zijn vader in de Woeringestraat overnam.

Rond 1928 kwam bakker Victor Verelst erbij. Hij was afkomstig van Putte en getrouwd met Jeanette Verhoeven. Victor overleed helaas in 1932. Zijn zaak werd overgenomen door Gust Wuyts. Hij bracht de bakkerij in 1947 over naar de plaats achter de kerk, waar ze nog altijd floreert. Later vestigde bakker Jef Knaepkens zich in de Statiestraat; die was overgewaaid uit Viersel en begon rond 1930. Bakker Heylen tenslotte, startte pas na Wereldoorlog II.

Muilezel

Vroeger werd het brood aan de man gebracht per fiets, uitgerust met een mand of met zakken. Ook werd wel een triporteur met trekhond gebruikt of de klassieke paard-en-kar. Maar de Pito had een muilezel! Die stond

in de wijde omgeving bekend, omdat hij zo sterk en snel was. Ik herinner mij het verhaal dat mijn vader zaliger daarover altijd vertelde. Bij “de Magere” (de familie Buyens) werd gewed, de Pito tegen dokter De Peuter, wie er eerst aan de Lindekens zou zijn: Peuter met de “motto”, de Pito met zijn ezel! En, zo leert de overlevering, de Pito won die wedenschap!

Een jonge Flor Dieltjens, of Flor van Dest Pito, met bakkersfiets.

Oorlogsrantsoenen

Tijdens de oorlogsjaren 40 – 45 werd alles gerantsoeneerd. Voor alles kreeg men zegeltjes, die door de handelaars dan op verzamelbladen geplakt werden. Voor brood had men zegeltje nummer 1 nodig. Met die bladen trokken de handelaars naar de bevoorradingsdienst van de gemeente. Daar schreven Jef van de Koster (Verreet) en Jef Dom bonnen uit in ruil voor die zegeltjes. Daarmee kon de bakker zijn voorraad weer aanvullen. Er moest dan gete-

lefoneerd worden naar Merksem of Berlaar (daar was ook een bloemverdelers van de bloemmolens Remy). Omdat er toen nog niet veel telefoon-aansluitingen waren, moesten wij naar “het dorp” rijden tot bij Mans Storms en Jan De Doncker (die hadden telefoon). Daar moesten wij dikwijls 20 tot 30 minuten wachten eer we doorverbonden werden... De bloem werd dan gebracht, maar men kon ze ook gaan halen. Zo ben ik nog mee naar Merksem gereden met paard en kar met één van de zonen Kerda (“den puttenboer”). Soms trok ik ook mee naar Berlaar met... ezel en kar als begeleider van Frik Embrechts (de zoon van Fanie Poels en “de rosse van de schacht” : Embrechts – Voorspoels). De vracht was voor het ezeltje beperkt tot 500 kg. Toch een ware prestatie over die oeroude hobbelige kasseiweg van Kessel naar Berlaar!

Thuis bakken

Tijdens de oorlog werd er veel thuis gebakken, als men tenminste meel of bloem had. De boeren bakten toen bijna allemaal thuis. Zij hadden nog “van vroeger” een stenen bakhuis met dito oven. “Gewone” mensen bakten veel in “de cuisinière” of in de oven van de Leuvense stoof op een vuursteen. Uiteraard kon men ook ovens kopen. Er waren er die de vorm hadden van een grote soepketel met luchtgaatjes. En Gust en Sus Hermans maakten platen ovens, van binnen bekleed met vuursteen, die met hout gestookt moesten worden. In één beurt kon men zo een zestal broden bakken. De mensen kochten, al naargelang van de beschikbaarheid graan, tarwe of rogge, en maalden dikwijls zelf in een koffiemolen. Er werden ook graanmolens verkocht, die draaiden op elektriciteit.

Wij kochten ook tarwe of rogge bij boeren op de zwarte markt. Dat graan moest dan gemalen worden bij Jef Verbist of bij Louis Op de Beeck. Er werd dan veel ‘s nachts gereden en gewerkt. Zo herinner ik mij nog alsof het gisteren gebeurde hoe de Duitsers langs de weg op sommige

plaatsen diepe putten gemaakt hadden, schuin uitgehaald en wel zo'n vijf meter diep, waar ze bij een lucht-aanval een hele camion konden inrijden. Zo was er één, daar waar nu de stovenwinkel van Louis Van Tendeloo ("Louis Aro") is. Ik was toen dertien en kwam 's nachts om zo'n uur of één met 100 kg meel op mijn fiets van molen Verbist gereden. Toen ik ter hoogte van die put gekomen was, zag ik Duitsers afkomen aan "den Tikkenhaan". En ge mocht 's nachts niet op de baan zijn, zeker niet met smokkelwaar! Van grote schrik ben ik toen maar in die put gereden. Erin ging nog, maar eruit was een onmogelijke opdracht. Dus liep ik naar huis om hulp. Vader is toen mee komen helpen om mijn fiets met meel uit die put te duwen.

Bakker Dest Pito met nicht Amelie Deliën en vrouw Amelie Deliën - en Dokus Dielens.

Inval

Er werd ook veel naar de molen van Bouwel gereden. Dat moest allemaal 's nachts gebeuren. Zo reden wij dikwijls naar die molen langs binnenwegen en langs "de roet" of "den ijzeren weg", maar altijd met twee. Warke Van Regenmortel was mijn "maat". Ook brachten de mensen zakjes meel naar de bakker om het te laten verwerken. De zakjes werden gemerkt en op een lijst genoteerd: we spraken van "bakzakken".

Ik herinner mij nog hoe wij 's nachts een inval kregen van Duitsers. Huiszoekend. Mijn nichtje "Amelie van Seppe van Trieneke" ofte Amelie Deliën was bij ons. Wij hadden juist 100 kg meel staan en mijn vader duwde mij en mijn nicht in bed met die 100 kg! De Duitsers trokken de kamerdeur open, zagen eens rond en trokken onverrichter zake weer weg.

Zondags reden wij dikwijls naar de zwarte markt in Booschoot aan de "statie". Daar kon men alles in het zwart kopen. Mijn vader reed alleen om zegeltjes te kopen om de mensen te kunnen bevoorraden met brood. Het stoken van de oven gebeurde met grove kolen, maar die waren er ook al niet genoeg. Ge kondt dan ook "slam" krijgen. Dat was een echt vuile boel. Wij hebben ook stalen (stronken) van bomen gestookt. Die mochten wij uitdoen in de Binnenheide te Bouwel. Een boer bracht die dan met paard en kar naar huis, want laten liggen kon echt niet geriskeerd worden. Iedereen had wel wat stookhout nodig toen. Het staalijzer heb ik nog altijd bewaard...

Elektriciteit

Stroom was op onze steenweg ook een groot probleem in de oorlogsjaren. Soms was er licht, soms niet. En dus moesten wij een oplossing zoeken om het deeg "te draaien". Mijn vader had al een mul (mengvorm) gemaakt om met de hand deeg

te maken, en dat ging nogal voor een deeg van 25 kg. Toch was het echt slavenwerk, en dus werd een andere oplossing gezocht. Vader kocht een groot karwiel. Het werd binnen opgehangen met de as door de buitenmuur. Met een handvat werd dat wiel in beweging gebracht. Het dreef met een riem de deegkneder aan. Het "marcheerde" goed. Eén man kon het trekken tot de laatste vijf minuten kneedtijd. Dan moest er hulp bijkomen.

Kabien

Toen de Engelsen onze contreien veroverden, konden wij een "naftmoteurke" kopen. En nog later zijn de elektriciteitsleidingen vernieuwd en was die miserie van de baan. Als kind heb ik dikwijls 's nachts Franske De Bakker ("Fransken Ellentriek") uit zijn bed moeten trommelen. Bij de minste wind viel "het kabien" immers uit. Om de stroom weer in te schakelen moest men vanzelfsprekend de sleutel van "het kabien" hebben en dat was niet voor gewone stervelingen. Tot Fransken Ellentriek het moe werd om altijd maar uit zijn bed gehaald te worden. "Dest, jong," zei hij, "hier is de sleutel van het kabien, dan kunt ge het zelf opzetten. Laat mij rustig slapen!" Het mocht wel niet, maar wat niet weet, niet deert. Ook toen niet!

Flor Dieltjens.

In Memoriam

Klara Eyskens mocht 89 worden...

Klara Eyskens is midden een kleurige herfst op 18 oktober 2004 van ons heengegaan. Heel veel Nijlense huismoeders kregen van

Klara de eerste kooklessen in de Zusterschool. Eerlijkheid en werklust stonden hoog in haar vaandel. Zij was de enige overgeblevene van een familie met negen kinderen. Met haar 89 jaren keek Klara, naar eigen getuigenis, terug op een zeer gelukkig leven. De mensen van De Poemp zullen haar blijven herinneren als de dame met de brede, innemende glimlach en véél relativerende levenswijsheid. Dag, Klara, tot weerzien in het Vaderhuis.

Irma van 't Bergske 100 jaar!

Ook Irma De Wolf geraakte enkele maanden geleden, als echte Nijlenaarster, in de club der Nijlense 100-plussers, waarvan Gerard Peeters nu al 1 jaar deel uitmaakt! Irma, beter gekend als Irma van 't Bergske (zo genoemd naar haar grootvader Felix Derboven, die, afkomstig uit de omgeving van de Bevelse Kruiskensberg, in Nijlen op het Kerkplein de herberg "Het Bergske" uitbaatte), kwam ter wereld op 24 juli 1904 als eerstgeborene van Charel De Wolf en Maria Derboven in het bescheiden huisje van haar grootvader Gummarus De Wolf op de Herenthoutsesteenweg aan het Zwart Water, in de geburen van Mie Do (Dillen). Gummarus De Wolf was vroeger beter gekend als Mareske Hens. Na Irma kwamen broer Gommaar en zussen Celine en Julia de familie vergroten.

Bommen over Nijlen

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog bewoonde Irma met haar familie een der huizen van Eyskens in de Woeringenstraat. Eind september werd Nijlen overspoeld door vluchtelingen en die werden van zeer nabij gevolgd door de oprukkende vijand. Op 30 september 1914 's avonds waren de Duitsers al tot in Bouwel doorgedrongen. Gevolg: ook de Nijlenars sloegen in paniek op de vlucht of maakten met een bang hart alles klaar om zeker de komende morgen te kunnen vertrekken.

Die nacht, tussen 2 en 3 uur, werd er door het Belgische leger vanuit Kessel Fort gevuld op een zepelin die boven Nijlen hing. Irma's ouderlijk huis werd hierbij getroffen en haar ouders raakten zwaar gewond. Kleine Irma holde via de pastorie naar haar grootouders in de Nonnenstraat om hulp. Toen ze enige tijd later terug aan het getroffen huis kwamen, was de kruiwagen die er klaarstond met hun persoonlijke spullen om op de vlucht te gaan volledig leeggeplunderd. Vader en moeder De Wolf werden door bemiddeling van een zekere Kamiel (vermoedelijk Camille Thauvoye) van de Bevelsesteenweg op een platte wagen met paard naar een ziekenhuis in Antwerpen gevoerd, waar ze enkele maan-

den verzorgd moesten worden. Ondertussen deed de tienjarige Irma het huishouden, ook toen beide ouders, verre van hersteld, terug in Nijlen waren. Nu, zoveel jaren later, vraagt ze zich nog steeds af hoe ze dat toen heeft klaargespeeld!

Na de wapenstilstand ging Irma nog een tijd naar school. Daarna leerde ze diamant slijpen bij haar vader. Dagelijks gingen beiden te voet naar hun werk in Broechem. Later ging ze werken in de fabriek van haar nonkel Mares Derboven (van 't Bergske) in de Woeringenstraat. In 1925 huwde Irma met Petrus (Peer) Luyten, afkomstig uit het Molenbos. Het echtpaar ging in een der twee eengezinswoningen (voorheen één eeuwenoude boerderij) wonen in de Woeringenstraat naast Fieke Wuyts (van Jan Broek) en Juul Van Houtven. Hun eerste kind, Gommaar, werd er geboren. Later volgden de broers Karel, Louis, Marcel, Florian. En als laatste kwam het kakenestje Maria. Irma moest en zou immers een dochter hebben. Bij nummer zes was het eindelijk prijs! Vader Peer Luyten verdiende de kost met diamantslijpen.

Zwart brood

Zes kinderen grootbrengen betekende hard werken en dat heeft Irma altijd

De 100-jarige Irma De Wolf.

gedaan. Vooral gedurende de oorlog 40 - 45 moest ze nog een tandje bijsteken en verkocht ze samen met buurvrouw Fieke, in het zwart, zwart (grof) brood dat in het zwart (stiekem) gebakken was door bakker Pito (Dieltjens) uit de buurt.

Om het gevaar van betrappt en opgepakt te worden zo klein mogelijk te maken gingen ze 's morgens heel vroeg of 's avonds laat dat brood halen en verborgen het in het grootste geheim in hun huis. Daar verkochten ze het later aan meestal stadsmensen, wat niet zonder risico was. Noodgedwongen ging ze ook koren en spek smokkelen, zelfs tot in Neerpelt en Kortrijk.

Irma, wegens haar nare ervaringen uit de vorige oorlog zeer bevreesd voor de gevaren van de V-bommen eind 1944, was Fieke, haar buurvrouw, (eveneens hemelsbang van raketten) "geweldig" dankbaar toen die toeliet dat vanuit haar grote gewelfde kelder een manshoge opening gemaakt werd naar het kleine keldertje (eigenlijk niet veel meer dan een

spint) van Irma. Zo kon ze met haar familie schuilen in de veiligere kelder van de burens Van Houtven. Dit is weer een bewijs dat, hoewel er soms lelijke zaken gebeurden tussen families en burens tijdens de oorlog, er toch ook veel solidariteit heerste onder de bezette Nijlenars. Na de bevrijding werd het uiteindelijk beter voor Irma. Haar kinderen werden groot en begonnen mee de kost te verdienen.

Schoenwinkel

In 1950 kochten Irma en Peer het huis van vader Charel De Wolf op de Bouwelsesteenweg. Daar openden ze een schoenwinkeltje samen met hun zoon Karel, die schoenmaker was. Irma verloor op 11 november 1958 geheel onverwacht haar man Peer ten gevolge van een hartaderbreuk. Gelukkig bleef ze niet alleen achter in haar huis, want dochter Maria en schoonzoon Pol, die na hun huwelijk in 1959 bij haar waren komen inwonen, bleven nog enkele jaren bij haar.

Twaalf jaar na het overlijden van haar man stierf, eveneens plotseling, haar zoon Marcel op 39-jarige leeftijd. En in 1976 sloeg het noodlot weer toe, toen ook haar zoon Louis, in de fleur van zijn leven, schielijk overleed. Ondanks het feit dat Irma in haar leven helemaal niet van onheil gespaard bleef, deed ze toch kranig verder. Ze woonde alleen en hield zich bezig met het kweken van groenten en patatten in haar hof, het verzorgen van haar bloemen en het "soigner" van haar kippen. Ze ging regelmatig mee op eendagsreis met de Bond van de Gepensioneerden. Driemaal nam Irma deel aan de jaarlijkse Nijlense Lourdesbedevaart, wat voor haar telkens een hele belevenis was.

Niet klein te krijgen

Buiten het feit dat Irma vaak last had van hoofdpijn, veroorzaakt door migraine (wat ze altijd probeerde te verhelpen met het dragen van een vochtige rode zakdoek op haar hoofd) was Irma zeer gezond. Tot ze in

1980 zo zwaar ziek werd dat de dokters haar nog slechts enkele uren te leven gaven. Maar Irma, een sterke vrouw, gaf de medici ongelijk en kwam terug naar haar huis. Tien jaar later kwamen er aan haar huis drie vrouwen (Bohemers noemde Irma ze), een na een, aanbellen en om een glas water vragen. Irma rook onraad

Deze foto van "lichtteekenaar" Julius Geuens uit Lier werd vermoedelijk in 1917 genomen. Hij toont ons de familie De Wolf. We herkennen, van links naar rechts : achteraan : Irma en vader Karel De Wolf; vooraan : broer Gummarus, zuster Julia, moeder Maria Derboven, zuster Celine. De foto werd naar nonkel Marus Derboven in het Kamp van Harderwijk (Nederland) gestuurd.

en zond de vrouwen zelf naar de kelder om water te halen. Buurman Gust Torfs, die aan de overzijde van de straat woonde, had die vreemde situatie opgemerkt en ging Irma, die ingesloten was in haar eigen huis, helpen. Later vertelde Irma aan ieder wie het horen wilde dat zij alleen die drie overvalsters had klein-gekregen.

Rusthuis

In het najaar van 1995 nam ze haar intrek in het Nijlense rusthuis. Daar krijgt ze nog steeds veel bezoek van haar vier overblijvende kinderen en hun wederhelften, haar zeven kleinkinderen en acht achterkleinkinderen. Twee oorlogen, een bominslag, veel zware tegenslagen in haar huisgezin, hard werken, een levensgevaarlijke ziekte... niets of niemand kreeg Irma in het verleden klein! Momenteel echter weegt de last van de hoge ouderdom heel zwaar op Irma en is zij moe, zeer moe. Maar kranig als steeds houdt Irma vol, zoals ze het al gedurende heel haar lange leven heeft gedaan, en mede dankzij de goede zorgen van het rusthuispersoneel blijft ze toch nog de dagen aan elkaar rijgen, zeer, zeer rustig, één na één... Voor haar mooie, lange leven heeft Irma onze dikke proficiat zonder twijfel verdiend!

Jos Thys.

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
 Hypoliet Budts, 03.481.69.27
 Walter Caethoven, 03.481.85.70
 Hendrik Claes, 03.481.82.58
 Flor Dieltjens, 03.481.70.41
 Herman Engels, 03.481.84.11
 Jef Hermans, 03.411.02.78
 Frans Lens, 03.480.04.81
 Rosette Rymenants, 0479.436.614
 Jos Thys, 03.411.21.98
 Pol Van Camp, 03.481.74.38
 Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Ontstaan en groei in onze regio

Twee mensenlevens lang reeds bestaat ze, onze Harmonie St.-Cecilia. Ze begon als fanfare en werd opgericht om de plaatselijke gebeurtenissen, herdenkingen en feestelijkheden te begeleiden en op te luisteren.

De Harmonie was en is nog steeds onafscheidelijk verbonden met de meeste, vooral officiële, gemeentelijke en kerkelijke optochten. Zij levert nog steeds de muzikale begeleiding bij vaderlandse plechtigheden, begrafenissen, processies (voorzover die nog bestaan), optochten, stoeten en gelijk welke andere feestelijkheden.

De laatste jaren werden de activiteiten uitgebreid met meer kunstzinnige vormen van muzieklevens: de concerten in de Gildenzaal. Ondanks TV en andere amusementsmogelijkheden blijft de Harmonie bestaan. Haar aanpassingsvermogen, het geloof in de volksmuziek van bestuursleden, dirigent en muzikanten en de waardering van de Nijlense bevolking zorgen daarvoor.

Bedoeling van deze bijdrage is het ontstaan en de groei van onze Harmonie te belichten en hulde te brengen aan hen die van generatie tot generatie, al 125 jaar lang, het wel en wee van de maatschappij hebben gedragen, zodat de toekomstige Nijlenaren daarmee kunnen kennismaken.

Nuttig en interessant is misschien wel dat wij eerst de zeldzame bronnen over het ontstaan van de volksmuziek in Vlaanderen raadplegen, voordat wij op zoek gaan naar de geschiedenis van onze eigen Harmonie.

Harmonies en Fanfares: hoe het begon

In archieven en oude literatuur worden de eerste amateurmuziekvereni-

gingen gesitueerd rond 1770. Een zoektocht door de bronnen levert echter geen duidelijk resultaat op.

Dikwijls wordt beweerd dat muziekverenigingen hun oorsprong vonden in kerkkoren, toneelgroepen en kamermuziekgezelschappen. De vroegste bronnen, eind 18de eeuw en begin 19de eeuw, worden gevonden in de stadsarchieven van Mechelen, Lier en Antwerpen. In die tijd was het muziekleven vooral een aangelegenheid van de adel en de hoge burgerij.

De harmonie- en fanfares, met hun duizenden aanhangers nu en in het verleden: dirigenten, muzikanten, bestuursleden en sympathisanten, met hun gebruiken, concerten, concoursen en optochten, bepaalden een groot deel van het amusementsleven van hun tijd.

Toch zijn de rekken in musea en archieven van het volksleven in Vlaanderen op geen enkel gebied zo schraal voorzien, als over het volksmuziekleven.

Onder de stichters en bestuurders van de meeste harmonies in die tijd treften wij in hoofdzaak geneesheren, notarissen, onderwijzers en mensen uit de middenstand aan. De ereleden waren meestal de notabelen van het dorp en de plaatselijke herbergiers. De sociale afkomst van de muzikanten is moeilijk te achterhalen aangezien er over hen weinig of niets geschreven wordt. Doch uit een aantal prenten is af te leiden dat de harmonies geen volkse aangelegenheid waren. De reglementen van de toen gevestigde maatschappijen bevestigden dat. In de jaren 1820 – 1830 moesten de muzikanten van de meeste harmonies 3 à 4 gulden lidgeld betalen. Later werd tot 5 frank “inkomgeld” gevraagd als vergoeding voor het instrument.

Het bestaan van één of een aantal harmonies in een gemeente stimuleerde vaak naburige dorpen om er ook een op te richten.

De opleiding van de muzikanten gebeurde vooral in de schoot van de vereniging zelf, ofwel door de dirigent ofwel door één van de betere muzikanten. Na een korte opleiding in de notenleer, kregen de jongeren al snel een instrument. Niet lang daarna mochten ze al mee opstappen in processies en andere optochten.

Stoeten, plechtigheden, rouw

Anderhalve eeuw harmonies en fanfares betekent de begeleiding van onnoemlijk veel processies en stoeten, maar ook vaderlandse plechtigheden en rouw. Hoe zou de Brabantse of de Vlaamse Leeuw anders tot iedereen (vooral vroeger) zijn doorgedrongen?

Gebeurtenissen die de uitbreiding van

het muziekleven in ons land en in onze gewesten een halte hebben toegeroepen, waren de beide wereldoorlogen. In 1914-1918 werd de organisatie van muzikale optochten, feestelijkheden en samenscholingen op straat door de Duitse overheid verboden. Zo staat er in een Lierse politieverordening van 2 maart 1915: "Het is verboden in de herbergen, straten of andere plaatsen muziek te maken of te zingen, samenscholingen op den openbaren weg van meer dan 5 personen zijn verboden." Bovendien werden de koperen instrumenten door de bezetters opgeëist. In 1940-1945 was de situatie niet veel anders. Alle uitstappen en concerten werden verboden. Hier en daar was er wel sprake van clandestiene repetities en bestuursvergaderingen. Het contact tussen bestuursleden en muzikanten kon enkel voortgezet

worden door het bijwonen van huwelijken of begrafenissen van leden van de Harmonie.

Na de oorlog verliep de heropleving van harmonies en fanfares vrij moeizaam. (In Nijlen was dat niet het geval). Stilaan echter werden meer en meer muziekscholen opgericht. De meeste jonge muzikanten kregen daar hun opleiding. Het overbrengen van de kennis van de oudere naar de leerlingmuzikanten geraakte daarvoor allengs minder en minder in gebruik. Ondanks schommelingen van het aantal muzikanten in de naoorlogse perioden is de populariteit van harmonies en fanfares onverminderd blijven duren. Zie maar naar het nog steeds groeiende aantal muzikanten van onze Nijlense Harmonie St.-Cecilia.

(wordt vervolgd)

Hypoliet Budts.

Verhalen over zwarte en witte magie (9)

Ziekte werd vaak gezien als een zuiting van "het kwaad". Dat kon bestreden worden door "witte magie". Fernand Van Hemelrijck zegt over witte magiërs het volgende: "Het volk wendde zich in bepaalde uitzonderlijke omstandigheden tot personen van wie men meende dat zij, weliswaar tegen betaling, het lot konden doen keren. In de ogen van simpele lieden was de "witte magiër" dus geen bondgenoot van de duivel. Het volk projecteerde in de "witte heks" (of "goede heks") zijn magisch verlangen naar genezing en uitbanning van ongeluk. Het was de laatste strohalm waaraan men zich krampachtig vastklampte om het noodlot te weren."

Zevende koe

Sooi Dielens, beter gekend als "Sooi Luik", woonde in de Paddekoten op een boerderij. Hij wou zijn beestenstal uitbreiden. Hij had zes koeien. Maar telkens als er een zevende koe of rund of kalf bijkwam, stierf er een beest. Of het nu een koe, kalf of rund was... er kon in elk geval geen zevende beest in zijn stal bijkomen! Toen de pastoor langs kwam, vertelde Sooi zijn wedervaren. De pastoor ging overal eens kijken, binnen en buiten de boerderij. Hij vertelde dat hij "iets" had gevonden en zei aan de boer dat de waterput waaruit de koeien dronken "geraakt" was door de kwade hand en vroeg om hem dicht te doen en een andere te maken. Zo gezegd, zo gedaan. Eenmaal er een put gemaakt was op een andere plaats was alle leed geleden. Geen sterfgevallen meer in de stal. Sooi kreeg een heel grote melkveestal. En dat allemaal door een andere put te maken, een paar meter van de vorige!

Flor Dieltjens.

Harmonie St.-Cecilia in 1952.

De foto werd genomen bij de inhaling van pastoor Martin.

We herkennen, van links naar rechts,

knielend: Remy Boiy, Alfons Goormans, Hypoliet Budts, Vera Steylaerts, Gustaaf Budts, Constant Van Herck, Gommaar Van Humbeeck, Angèle Vercammen, Leon Nicasi, Remy Gui, Emiel Dieltjens, Jan Baptist Hens;

rechtstaand: Marus Storms, Louis Willems, Alfons De Cnaep, Alfons Vercammen, Marcel Bossaerts, Emiel Peeters, Louis Heylen, Bonny Vervecken, Jozef Cambré, Gommaar Cornelis, August Torfs, August Helsen, ?, Frans Diels, Emiel De Smet, Rik Bossaerts, Frans Grielen, Albert Boiy, Jos De Pooter, ?, Emiel Raets, Alfons Storms, August Goormans, Gommaar Spada, Jos Gui, August Van Houtven, Jaak Gui, Jos Van Houtven, Victor Boiy.

Deze foto (ongeveer anno 1950) uit de nalatenschap van juffrouw (Martha) Crauwels zal bij vele lezeressen herinneringen oproepen aan hun schooltijd. Hij werd ons bezorgd door Marie-Louise Torfs – Van den Schoor. Gerarda Dillen – Verhaegen herkende volgende leerkrachten van het Nijlense St.-Calasanz-Instituut :

Van links naar rechts,
achterste rij : Maria Crauwels, Maria Meulepas, Klara Eyskens, Maria Vervoort, Hilda Cools, Maria Heylen, Celine Horemans, Emma Laenen, Simonne Sels;
derde rij : Julia Dillen, Angela Cuypers, Gaby Marinus, Du/de Gui?, Martha Crauwels, Leonie Coenen;

tweede rij : Filomena Luyckx, Marie-Louise Van Geet, zuster Marie-Servatia, zuster Marie Landrada, zuster Gerarda, zuster Marie-Clara, Ghislaine Tersago ;
voorstte rij : de zusters Elma, Theolinda, Vita, Moeder Prudentiana, Rosalia, Alvera, Maurelia.

Dit korps heeft gezorgd voor de degelijke opleiding van talrijke Nijlense meisjes – en dat willen wij bij De Poemp niet vergeten !
 Onze dank voor de medewerking gaat naar Marie-Louise en Gerarda !

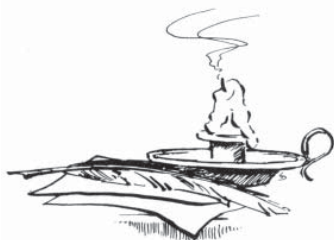
Hypoliet Budts.

We kennen er nog méér...

In nr. 44 van De Poemp publiceerden we een foto van een “bewaar-klas” uit 1924. Dankzij Maria Schueremans en haar zoon Luc Mariën konden we nog enkele namen invullen:

achterste rij, vierde van links : Constant Mariën; *derde rij*, zesde van

links : vermoedelijk Marie Van Immerseel; *tweede rij* : Alice Van den Bergh, zesde van links : Bertha Lieckens, achtste van links : Maria Schueremans; *eerste rij* : achtste van links : vermoedelijk René Lieckens i.p.v. Fons.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Jef Hermans, Frans Lens, Jos Thys, Gaston Van den Branden, Pol Van Camp

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes